Skattelitteratur

Företagsförmögenhet av John Larsson, Industriförbundets Förlag, Stockholm 1979, 140 sidor, pris 55 kr.

John Larsson har presenterat en utförlig redovisning av hur de särskilda skattelättnaderna för familjeföretag skall hanteras i praktiken. Boken är väldisponerad, lättillgänglig och kan väl sägas vara smått oumbärlig för dem som praktiskt sysslar med hithörande frågor.

Det som behandlas är de lättnader som medges vid förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen av s k arbetande kapital. Denna fråga har stötts och blötts åtskilligt under 1970-talet. Regler om särskilda skattelättnader på området dök första gången upp i samband med 1970 års skattereform. Därefter har tre olika utredningsförslag presenterats i ämnet och lagändringar har vidtagits vid fyra tillfällen. Frågan har ännu inte fått sin slutliga lösning utan en kommitté avses bli tillsatt inom kort. Ett av skälen till de många ändringar och förslag som presenterats är att uppfattningarna växlat om vilka åtgärder som är angelägna. Än har man ansett den årliga förmögenhetsskatten vara roten till det onda än har generationsväxlingsproblematiken och arvsbeskattningen framstått som problem nummer ett. Numera anser man väl att det är de sammanlagda kapitalskatteeffekterna som måste åtgärdas.

John Larssons bok innehåller en tämligen uttömmande redovisning av problemen och såvitt jag kunnat se är de förslag till lösningar han ger i allt väsentligt riktiga. Några detaljer kan väl alltid diskuteras. En sådan återfinns på s 19 och gäller ädla metaller. Smycken är skattepliktig förmögenhetstillgång men tvekan tycks råda om hur t ex guld- eller silvertackor bör behandlas. Frågan är väl inte prövad i högsta instans men kammarrätten i Stockholm har i början av 1940-talet i ett utslag beskattat värdet av sådana. Uppfattningarna kan växla, om hur guldtackor bör behandlas vid beskattningen. I samband med en taxeringsrevision för ett antal år sedan hittades guldtackor och den skattskyldige gjorde gällande att de skulle räknas som husgeråd — de hade nämligen sådan vikt och form att de lämpade sig väl som tyngder vid gravning av lax. En ytterligare detaljfråga finns på s 21. Där sägs att avdrag såsom för skuld inte bör medges för förpliktelse att utge understöd så länge någon lever ogift. Skulden skulle vara villkorad och därmed inte avdragsgill.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-22 14:20:26

Det egentliga skälet till att avdrag vägras är nog inte detta utan i stället att någon egentlig förpliktelse inte ansetts föreligga eftersom skyldigheten att betala normalt upphör vid utgivarens död. Skulle för ovanlighetens skull även utgivarens dödsbo vara bundet av förpliktelsen torde utgivaren kunna påräkna avdrag. På s 39 sägs att vanliga regler tillämpas vid arvsbeskattningen av fideikommissegendom. För undvikande av missförstånd bör det framhållas att med vanliga regler avses då rätten till 30 %-nedsättning. En viss tvekan vill jag redovisa beträffande vad som sägs om värderingen av bostadsrätter (s 71). Det är i och för sig riktigt att bostadsrätter f n vid förmögenhetsbeskattningen tas upp till mycket låga värden. Vid arvs- och gåvobeskattningen tillämpas emellertid helt andra normer. Här är nämligen sedan några år det allmänna saluvärdet avgörande. Om en bostadsrätt ingår i en bolagsförmögenhet måste vid ett arvfall en omvärdering i förhållande till förmögenhetsbeskattningen göras.

Vid gåvobeskattningen tillkommer några särskilda problem eftersom lättnaderna här är villkorade. På s 94 sägs att gåvotagaren skall ha s k fri förfoganderätt till egendomen under sin livstid; detta är inte helt korrekt utan för lättnad krävs att hans rätt minst har den angivna karaktären. I praktiken har det visat sig att oklarhet råder mellan tillåtna och otillåtna villkor. Utöver de exempel som ges i boken vill jag nämna att lättnader inte utesluts till följd av sådana villkor som att egendom skall tillhöra mottagaren enskilt eller i fråga om omyndig stå under särskild förvaltning. Likaså kan mottagaren överta betalningsansvar för intecknad gäld, lämna kontant dellikvid eller utfärda revers till givaren. Likaså bör en försäljning till 30 % av företagets värde omöjliggöra gåvobeskattning av överskjutande värde. Skulle däremot ägaren sälja halva sin förvärvskälla — gåvoskattelättnader kan då inte medges — för 30 % av dess värde bör överskjutande 70 % gåvobeskattas.

På några punkter har tydligen särskilda problem dykt upp. John Larsson och Erik Haglund (SN 1979 s 217, 223 och 281) har diskuterat om spärregeln är tillämplig när förmögenheten är negativ. Enligt min mening framgår det väl ganska tydligt av lagtexten att spärren för sin tillämpning fordrar att det finns en positiv förmögenhet. John Larsson talar i sin artikel (s 224) om tröskeleffekter när substansvärdet ligger omkring noll. Detta kan kanske missförstås och leda tankarna till att spärren — om förmögenheten är positiv — skulle möjliggöra en höjning av substansvärdet. Så är inte fallet. Spärregeln kan bara begränsa eller utesluta en reduktion av ett positivt substansvärde. Ett annat problem rör de s k avskrivningslånen och här har John Larsson och Staffan Seth redovisat skilda åsikter (SN 1979 s 210, 223 och 279). För egen del vill jag ansluta mig till John Larssons åsikt. Avskrivningslånen kan knappast betecknas som lån i egentlig mening. Vad som i realiteten sker är att ett bidrag betalas ut men som kan återkrävas om något inträffar i framtiden. Återkravsgrunderna får sägas vara av sådant slag att det till stor del beror på

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-22 14:20:26

mottagaren om återbetalning skall ske. Mot denna bakgrund verkar det knappast motiverat att medge skuldavdrag. Belastningen är mindre än den som följer av t ex ett borgensåtagande. Vid arvs- och gåvobeskattningen gäller delvis andra regler. Här kan avdrag medges även för villkorade skulder. En bedömning skall göras av hur troligt det är att ett betalningsansvar kommer att aktualiseras. Om problemet med avskrivningslån skulle bli aktuellt vid arvs- eller gåvobeskattningen bör avdrag medges först om det visats att återbetalning skall ske.

John Larsson har utförligt redovisat de bekymmer som sammanhänger med att avgränsa företagsförmögenheten från den privata. Det kanske största problemet rör frågan hur likvida medel skall fördelas på de olika förmögenhetsmassorna (bl a s 44—49). Även Staffan Seth (SN 1979 s 210) har gjort en liknande probleminventering. När det gäller annat än likvida medel bör väl normalt en godtagbar uppdelning kunna göras. Däremot är det uppenbart att betydande gränsdragningsproblem uppkommer beträffande kontanter och bankmedel. Precis som det sägs av båda de nämnda författarna skiftar förhållandena inte bara mellan olika verksamheter utan även inom det särskilda företaget under årets lopp. Inom en bransch kan det vara fullt normalt att likvida medel finns i mycket stor omfattning under en viss del av året, men knappast alls vid en annan tid. Under det utredningsarbete som föregått lagstiftningen om skattelättnaderna har mycket arbete lagts ner för att nå fram till en godtagbar avvägning. Det visade sig dock enligt all tillgänglig företagsekonomisk expertis att det var synnerligen svårt att uppställa några generella normer. En väg ur svårigheterna skulle naturligtvis vara att helt undanta likvida medel från skattelättnader, en utväg som emellertid med all säkerhet skapar andra problem.

Som jag nämnde inledningsvis innehåller John Larssons bok mycket värdefullt material. Även den kommitté som avses se över reglerna om familjeföretagens skattelättnader bör få god nytta av boken.

Per Anclow

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-22 14:20:26